

Projekt European Digital Treasures i njegov utjecaj na kreativne aktivnosti u arhivima

Cristina Díaz Martínez

Projekt European Digital Treasures (2018-2022) financiran je u sklopu EU programa Kreativna Europa. Pod vodstvom Državnog arhiva Španjolske sedam je partnera prihvatilo izazov povećanja vidljivosti arhivskog blaga iz svojih fondusa: nacionalni arhivi iz Mađarske, Malte, Norveške i Portugala u savezu s renomiranim europskim organizacijama kao što su Međunarodni centar za arhivska istraživanja (ICARUS) i Institut tehnologije iz Corka (CIT).

Projektom je obuhvaćen niz različitih aktivnosti razvijenih oko tri temeljna izazova s kojima se suočavaju europski arhivi. Prvi je izazov pronalazak novih poslovnih modela za europske arhive u 21. stoljeću. U sklopu ovoga projekta žele se pronaći rješenja koja bi mogla podržati razvoj kapaciteta kroz inovativne pristupe stvaranju, razvoju i ispitivanju novih modela prihoda, upravljanja i marketinga u ustanovama kulturnog sektora te specifično prema digitalnom napretku i razvoju novih vještina arhivskih stručnjaka. Cilj drugog izazova jest poboljšati vidljivost arhiva iz perspektive javnosti, utjecati na širenje svijesti o zaštiti europske dokumentarne baštine, promovirati transnacionalnu mobilnost arhivskog gradiva i arhivskih stručnjaka u perspektivi omogućavanja međunarodne suradnje. Posljednji cilj odnosi se na stvaranje nove ciljane publike i to specifično mlađe i starije, tzv. „srebrne“ generacije.

S obzirom na to da su ti interesi zajednički većini europskih arhiva, partneri su razvili nekoliko inovativnih i kreativnih pristupa i rješenja između kojih u nastavku predstavljamo tri primjera.

Iskustvo korištenja arhiva kao izvora inspiracije za dizajnere

Arhivi stoljećima čuvaju iznimna blaga koja su tradicionalno bila dostupna većinom istraživačima i eruditima. Kako bi bliže povezali

arhive s društvom, a u cilju otvaranja potencijalno novih poslovnih niša različitih od drugih kulturnih ustanova, ovim projektom željelo se povezati arhivsko gradivo sa sektorom umjetničkog dizajna. Svrha je bilo stvaranje originalnog tržišnog proizvoda koji može korisno doprinijeti i zajednici i poslovanju arhiva. Za ovu svrhu, a povezano s prvim izazovom projekta, partneri su uključili dvanaest dizajnera iz Austrije, Mađarske, Malte, Norveške, Portugala i Španjolske u kreativno promišljanje ključnih arhivskih dokumenata iz fondova nacionalnih arhiva i ICARUS mreže. Tijekom jednodnevne umjetničke rezidencije održane u Madridu u veljači 2020. oni su kreirali 50 proizvoda koje arhivi mogu potencijalno komercijalizirati u svojem poslovanju.

Rezultat ovog interdisciplinarnog okupljanja bio je zaista zapanjujuć. S jedne strane, dizajneri koji mahom nisu ni znali što arhivi doista jesu bili su oduševljeni potencijalom kreativne transformacije arhivskog gradiva čuvanog u našim repozitorijima. S druge strane, arhivi su bili impresionirani ljepotom i originalnošću nekih kreativnih rješenja. Kako bi to pokazali primjerom predstavljamo neka od njih. Jedan od dizajnerskih produkata bila je višeslojna drvena igračka u obliku rakete, a izrađena na temelju rukopisa Conrada Haasa iz 16. stoljeća koji se čuva u rumunjskom nacionalnom arhivu i predstavlja najstariji poznati dokument o raketi u povijesti. Vezano uz proizvode namijenjene djeci, a iz moje majčinske perspektive, posebno dražesnim i praktičnim čini mi se mobil za dojenčad, a koji je inspiriran crtežom letećeg stroja iz 18. stoljeća koji se čuva u portugalskom arhivu Torre de Tombo. Za drugu publiku, sklonu gastro-proizvodima, ističe se kutija čokoladnih cigareta inspirirana crtežom stroja za duhan, a koji se čuva u španjolskom arhivu Archivo General de Indias. Konačno,

Višeslojna raketa, dizajn Siegfried Gruber (Austria)

Dječji mobil, dizajn Diogo Bessa, Mário Fonseca i Ana Catarina Silva (Portugal)

Kutija čokoladnih cigara, dizajn ÁngelMerlo (Španjolska)

Kišobran s otiskom karte vremenske prognoze, dizajn Maria Astrup (Norway).

u nabranju ovih originalnih proizvoda koje bilo tko sada može kupiti u arhivima, ističemo i jedan proizvod produkt-dizajna praktičan za zemlje s velikom količinom padalina. Radi se o kišobranu s otiskom jedne od prvih karti vremenske prognoze, datirane u 1918., a koja se čuva u norveškom nacionalnom arhivu.

Cjeloviti izvještaj o dizajnerskim rješenjima dostupan je na mrežnoj stranici projekta.

Pripovijedanje priča o arhivima pomoću transmedijskog pripovijedanja

Jedan od većih postignuća projekta European Digital Treasures, povezan s drugim izazovom, jesu tri transmedijske izložbe arhivskog gradiva. Suradnja na pripremi ovih izložbi bila je uzbudljiv suradnički kreativni rad. Preko sedamdeset arhivista, tri tehnička odbora, tri povjesničara, grafički dizajner, programer aplikacija i video igara te dva umjetnička dizajnera surađivali su na izboru materijala, dizajnu sadržaja i načina naracije te načina umjetničke prilagodbe na nove tehnologije koje dolaze iz domene video igara, mobilnih aplikacija, interaktivnog pripovijedanja i alata proširene stvarnosti. Izložbe

su tematski usmjerene na temeljne vrijednosti Europske Unije, stvaranje zajedništva i zajedničkog identiteta, podržavanje diseminacije europske arhivske kulturne baštine i naglašavanje važnosti arhiva za razumijevanje europske povijesti i kulture:

- ◆ Izložba 1: Stvaranje Europe
- ◆ Izložba 2: Europski egzili, migracijski tokovi i solidarnost
- ◆ Izložba 3. Europska otkrića

Važno je naglasiti da su izložbe transmedijske, u cilju pomaka od klasičnih izložbi arhivskih dokumenata prema upotrebi višestrukih platformi i formata omogućenih suvremenim digitalnih tehnologijama, a u cilju arhivskog pripovijedanja o onome što imaju za pokazati društvu. Ovaj model omogućit će arhivima nastavak interakcije i izvan onoga što je fizički izloženo, a ujedno i približavanje generacijama koje su odrasle u digitalnom svijetu.

Iako se izabrani dokumenti još ne mogu otkriti čitateljima ovog priloga i potaknuti ih da iskuse naše izložbe, možemo unaprijed otkriti da će na izložbama biti prikazano gradivo iz dvanaest država (Austrija, Češka, Estonija, Finska, Mađarska, Malta, Crna Gora, Norveška, Portugal, Rumunjska, Srbija i Španjolska) te iz 43 ustanove, i to ne samo iz državnih već i iz regionalnih, vojnih, notarskih i crkvenih arhiva. Na taj je način predstavljen velik broj ustanova koje čuvaju važna blaga u obliku dokumentarne baštine nezamjenjive za razumijevanje europske povijesti. Sve tri izložbe bit će moguće posjetiti tijekom 2021. i 2022. godine u nacionalnim arhivima u Mađarskoj, Malti, Norveškoj, Portugalu i Španjolskoj, kao i u sjedištu ICARUS-a u Austriji.

Zračna snimka koncepta dizajna izložbi, Liana Castro (Španjolska)

Stvaranje mrežnog sadržaja za podučavanje mladih u radu s arhivima kao primarnim izvorima

Povezano s trećim izazovom privlačenja novih publika u arhive, projektom se željela stvoriti prilika za interakciju s tinejdžerima putem novih proizvoda dizajniranih posebno za tu ciljnu skupinu.

Iako su neke arhivske partnerske ustanove imale vlastite pedagoške odjele zadužene za poučavanje mlađih generacija o vrijednostima i znanju koje se čuva u arhivima, jedan od proizvoda ovog projekta namijenjenog mladima jest virtualni tečaj kreiran uz podršku Odjela za tehnološki unaprijeđeno učenje Instituta za tehnologiju iz Corka. Cilj mrežnog tečaja o arhivskoj pismenosti namijenjen srednjoškolskim profesorima bio je pokazati mlađim generacijama potencijale arhiva

i olakšati prijenos znanja potpomognut napretkom digitalnih tehnologija. S jedne strane ovaj je tečaj profesorima omogućio poučavanje povijesti pomoću povijesnih arhivskih izvora iz nekoliko europskih država i potaknuo mlađu generaciju da koristi arhivske dokumente u svojim istraživanjima. S druge strane, učenicima je omogućeno da povijesne teme uče izravno iz izvora, odnosno putem svjedočenja prethodnih generacija. Također, za tečaj su izabrane aktualne teme da bi učenici naučili kako su se ljudi u prošlosti suočavali s pandemijama, ekonomskim krizama i migracijama. Kroz velik izbor dokumenata (Modul 3) učenici su stekli dublje znanje, a kroz susrete s dokumentarnim svjedočenjima onih koji su proživjeli slične okolnosti i bili suočeni sa sličnim ljudskim izazovima, bolje su razumjeli i proživjeli ljudske tragedije iz prošlosti. Pilot verzija tečaja na engleskom jeziku testira se do jeseni 2020. s profesorima iz svake države partnera, a završna verzija tečaja, koji će biti besplatan, bit će dostupna na mrežnim stranicama projekta do kraja 2020.

Imajući na umu jačanje e-učenja uslijed COVID-19 nametnute socijalne izolacije, kreativna digitalna rješenja kao što je ovo mogla bi postati ispravan odgovor na zahtjeve društva.

Naučene lekcije iz kreativnih procesa

Iako će projekt završiti 2022., aktivnosti provedene do sada pokazuju da su arhivi više od ekskluzivnih područja za istraživanje i zaštitu građanskih civilnih prava poput pristupa javnim informacijama te da jednako mogu biti snažni izvori inspiracije za umjetnička stvaranja i inovacije u bilo kojem području znanja. Jedan aspekt koji bih doista voljela istaknuti jest da je u ovim arhivskim „nusproizvodima“, bilo tržišnim artiklima, video igrama

ili mrežnom tečaju, predstavljeno ne samo znanje naše arhivske profesije u 21. stoljeću nego i da njihova kreativnost omogućuje arhivima da sudjeluju u društvu izvan fizičkih granica svojih ustanova. Drugi aspekt koji je potrebno naglasiti jest potvrda da je kreativnost lakše potaknuti u okruženjima koja su ne samo multidisciplinarna nego i multikulturalna. Bilo je zaista fantastično svjedočiti kako kreativni kapaciteti eksponencijalno rastu u različitim nijansama europskoj mozaičnoj kulturološkoj raznolikosti. ■

Virtualni tečaj za profesore u srednjim školama

INFO

Digital Treasures mrežna stranica: <https://www.digitaltreasures.eu/>

Izvešće: https://www.digitaltreasures.eu/wp-content/uploads/2020/05/digitaltreasures.eu_ArtisticResidency_Report.pdf